

Z PRAXE

Markéta Bednářová

Prokázání legálního původu zvláště chráněného živočicha

1. Úvod

Zvláště chráněným živočichům, jakožto kategorii vybraných, vzácných nebo vědecky a kulturně významných druhů živočichů, je prostřednictvím zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, v platném znění (dále také jen jako „ZOPK“) garantována zvláštní, přísnější ochrana.¹⁾ Tato ochrana se přitom zčásti překrývá s ochranou poskytovanou prostřednictvím zákona č. 100/2004 Sb., o obchodování s ohroženými druhy (dále jen jako „zákon CITES“).²⁾

Avšak i přes to, že řada zvláště chráněných živočichů je chráněna jak prostřednictvím ZOPK, tak i prostřednictvím zákona CITES, tedy i prostřednictvím Úmluvy CITES a souvisejících evropských předpisů představuje zvýšená ochrana zvláště chráněných živočichů, zejména její stěžejní nástroj v podobě prokázání původu zvláště chráněného živočicha zakotvený v ustanovení § 54 ZOPK, nemalé problémy, a to zejména v otázce možností a způsobů prokázání legálního původu zvláště chráněných živočichů.

Cílem tohoto příspěvku je proto analyzovat stěžejní nástroj ochrany zvláště chráněných druhů zakotvený v ustanovení § 54 ZOPK z pohledu jeho věcné a osobní působnosti, jakožto i z pohledu jeho významu, a předložit na základě praxe možnosti a způsoby prokázání původu zvláště chráněných živočichů.

2. Prokázání zákonného původu zvláště chráněného živočicha dle § 54 ZOPK

Podstata existence institutu prokázání zákonného původu dle § 54 ZOPK, který má v oblasti druhové ochrany významné postavení, neboť představuje

¹⁾ § 48 ZOPK. Podle míry ohrožení jednotlivých druhů pak zákon v rámci této kategorie ochrany stanovuje ještě tři podkategorie, a to druhy kriticky ohrožené, silně ohrožené a ohrožené. Jejich seznam je pak v souladu s § 48 odst. 3 ZOPK obsahem přílohy III vyhlášky ministerstva životního prostředí České republiky č. 395/1992 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona České národní rady č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny.

²⁾ § 1 odst. 1 zákona CITES.

jeden z nejdůležitějších právních nástrojů druhové ochrany,³⁾ pramení z existence ustanovení § 49 a § 50 ZOPK, neboť, stanoví-li zákon zákazy držení, nabízení k prodeji nebo jiného nakládání s jedincem u zvláště chráněných živočichů, musí logicky též zakotvit nástroj k účinné kontrole dodržování těchto zákazů, jakožto i případné sankce za jejich nedodržení.⁴⁾ Existence institutu prokázání zákonného původu je navíc o to podstatnější, nejsou-li výše uvedené zákazy absolutní, nýbrž existují-li z těchto zákazů dle § 56 ZOPK případné výjimky.⁵⁾

Povinnost prokázání zákonného původu dle § 54 ZOPK tak představuje významný právní nástroj pro dodržování zákazů a podmínek pro udělení výjimek z těchto zákazů uvedených v předchozím odstavci.⁶⁾ V opačném případě, tedy v případě neprokázání původu, je i nadále zakázáno se zvláště chráněným živočichem, případně živočichem chráněným podle mezinárodních úmluv nebo podle zvláštního právního předpisu, nakládat.⁷⁾

Z výše uvedeného vyplývá, že povinnost prokázání původu dle § 54 ZOPK se vztahuje jak na zvláště chráněné živočichy, tak i na druhy živočichů podléhajících režimu předpisů CITES, jakož i na druhy podléhající režimu přímo použitelných evropských předpisů vztahujících se na tuto oblast a též na další druhy živočichů chráněných podle mezinárodních úmluv, pakliže požadavek prokázání původu z této mezinárodní smlouvy vyplývá. Povinnost prokázat původ se dále vztahuje nejen na exempláře nabyté za účinného znění § 54 ZOPK, ale také na exempláře nabyté za účinnosti předchozího znění § 54 ZOPK, jakož i na exempláře získané před účinností ZOPK. S ohledem na skutečnost, že taková široká aplikace citované povinnosti by mohla zasáhnout do právní jistoty, je nutno připustit, že prokázání původu u těchto „starších“ jedinců bude směřovat toliko k ověření, kdy došlo k jejich nabytí, nikoliv

³⁾ Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 27. 9. 2007, č. j. 8 As 62/2006-97: „Prvotním účelem této zákonné úpravy je poskytování ochrany živočichům, a jsou proto také stanoveny přísné požadavky...“

⁴⁾ PRCHALOVÁ, J.: *Zákon o ochraně přírody a krajiny a Natura 2000. Úplné znění zákona s komentářem, judikaturou a prováděcími předpisy*. Aktualizované a rozšířené vydání k 1. 3. 2010. Praha: Linde, 2010, s. 173. ISBN 978-80-7201-806-2.

⁵⁾ Stejně tak § 3 odst. 1 zákona CITES upravuje základní podmínky ochrany živočichů prostřednictvím zákazu určitých aktivit, odkazující ve věci postupu při dovozu, vývozu a dalších způsobech regulace nakládání s exempláři na přímo použitelné předpisy Evropského společenství, konkrétně na čl. 8 odst. 1 nařízení Rady (ES) č. 338/97, jež zakazuje komerční činnosti. I zde jsou však dány výjimky z uvedených zákazů, a to přímo prostřednictvím žádosti o výjimku ze zákazu komerčních činností upravenou v ustanovení § 3 odst. 2 a 3 zákona CITES v kombinaci s čl. 8 odst. 3 nařízení Rady (ES) č. 338/97.

⁶⁾ § 54 odst. 1 ZOPK.

⁷⁾ I zákon CITES obsahuje úpravu prokázání původu, a to v § 24. Díky překrývání kategorií ochrany zvláště chráněných živočichů dle ZOPK a volně žijících živočichů ohrožených na přežití dle zákona CITES tak pro živočichy chráněné zákonem CITES platí nejen obecná právní úprava obsažená v § 54 ZOPK, ale také speciální úprava obsažená v § 24 zákona CITES, jež je ve vztahu k § 54 ZOPK přísnější a podrobnější.

k prokázání jejich zákonného původu ve smyslu účinného znění § 54 ZOPK.⁸⁾

Pod věcnou působnost § 54 ZOPK spadají i mrtví jedinci druhů chráněných živočichů, jejich části nebo výrobky z nich⁹⁾ a také exempláře ve smyslu čl. 2 písm. t) nařízení č. 338/97, jež stanoví, že exemplářem se rozumí jakýkoliv živočišný nebo rostlinný jedinec, ať živý, nebo mrtvý, který patří k některému z druhů zařazených do příloh A až D nařízení, dále i jakákoli jeho část nebo odvozenina atd.¹⁰⁾ K věcné působnosti § 54 ZOPK je vhodné uvést, že i samotná skutečnost, že konkrétní exemplář nepodléhá ochranné regulaci z důvodů uvedených např. v § 49 odst. 2 či v § 50 odst. 3 ZOPK nebo v čl. 7 nařízení č. 338/97, je totiž ve velkém procentu případů ověřitelná právě a jen prostřednictvím ověření původu exempláře.¹¹⁾

Povinnost prokázat na výzvu orgánu ochrany přírody zákonný původ těchto jedinců je přitom stanovena všem fyzickým a právnickým osobám, bez ohledu na státní příslušnost či sídlo, tedy všem osobám, které drží, chovají, pěstují, dopravují, prodávají, vyměňují, nabízí za účelem prodeje nebo výměny nebo zpracovávají jedince ohrožených druhů živočichů. Povinnou osobou ve smyslu § 54 ZOPK se tak rozumí nejenom osoby, jimž svědčí vlastnický či jiný právní titul nakládání s konkrétním jedincem, ale každá osoba, která v určitém časovém úseku vykonává některou z výše uvedených a v zákoně taxativně vyjmenovaných činností¹²⁾.

Závěrem lze k významu § 54 ZOPK uvést, že požadavek prokázání zákonného původu je tedy ve své podstatě požadavkem na prokázání té skutečnosti, že jedinec byl nabyt v souladu s právními předpisy na úseku ochrany přírody, to znamená, že jedinec nebyl nezákonně odejmut z přírody. Prokázání zákonného původu je přitom podmínkou v podstatě jakéhokoli nakládání s jedincem ohroženého druhu,¹³⁾ přičemž existuje-li důvodná pochybnost o zákonném původu jedince, není tento původ prokázán a nakládání s takovým jedincem je zakázáno.¹⁴⁾

⁸⁾ VOMÁČKA, V., KNOTEK, J., KONEČNÁ, M., HANÁK, J., DIENSTBIER, F., PRŮCHOVÁ, I.: *Zákon o ochraně přírody a krajiny. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 420. ISBN 978-80-7400-675-3.

⁹⁾ § 48 odst. 4 ZOPK.

¹⁰⁾ Blíže viz čl. 2 písm. t) nařízení č. 338/97.

¹¹⁾ VOMÁČKA, V., KNOTEK, J., KONEČNÁ, M., HANÁK, J., DIENSTBIER, F., PRŮCHOVÁ, I.: *Zákon o ochraně přírody a krajiny. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 419. ISBN 978-80-7400-675-3.

¹²⁾ Ačkoliv je výčet činností uvedených v § 54 odst. 1 ZOPK taxativní, je nutné jej s ohledem na účel zákona a úmysl zákonodárce vykládat extenzivně, neboť cílem je postihnout kompletní škálu činností, které spadají pod nakládání s jedinci.

¹³⁾ VOMÁČKA, V., KNOTEK, J., KONEČNÁ, M., HANÁK, J., DIENSTBIER, F., PRŮCHOVÁ, I.: *Zákon o ochraně přírody a krajiny. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 418. ISBN 978-80-7400-675-3.

¹⁴⁾ Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 27. 9. 2007, č. j. 8 As 62/2006-97.

3. Přenos důkazního břemene ve věci prokázání zákonného původu zvláště chráněného živočicha

Důležitým aspektem prokazování zákonného původu dle ustanovení § 54 ZOPK je skutečnost, že toto ustanovení přenáší důkazní břemeno na držitele chráněného živočicha v souladu s uplatněním zásady projednací namísto správním řádem obecně předepsané zásady vyhledávací (vyšetřovací).¹⁵⁾ Ze stejného principu, principu přenosu důkazního břemene pak vychází i § 24 zákona CITES, či přímo aplikovatelné evropské předpisy, které stanovují, že v okamžiku podání žádosti o vydání výjimky ze zákazu komerčních činností dle čl. 8 odst. 3 nařízení Rady (ES) č. 338/97 v kombinaci s č. 48, 54, 55 a 59 nařízením Komise (ES) č. 865/2006, musí žadatel o výjimku ubezpečit výkonný orgán, že byly splněny podmínky uvedené v citovaných člancích.

K výše uvedenému je vhodné uvést, že ačkoliv se v případě prokázání zákonného původu dle § 54 ZOPK nejedná o správní řízení, může tato výzva k prokázání zákonného původu jedince vést k následnému zahájení správního řízení o zabavení jedinců či o uložení pokuty.¹⁶⁾ Přesto však není ani v rámci následného správního řízení možné hovořit o aplikaci § 50 odst. 2 zákona č. 500/2004 Sb., správní řád,¹⁷⁾ dle kterého podklady pro vydání rozhodnutí opatřuje správní orgán a které vychází ze zásady materiální pravdy zakotvené v ustanovení § 3 správního řádu.

Z uvedené právní úpravy tak vyplývá, že za zajištění skutkového stavu věci je primárně odpovědný správní orgán vedoucí řízení, a tento správní orgán je také primárně povinen opatřit podklady pro vydání rozhodnutí.¹⁸⁾ Za běžných okolností se nemůže správní orgán zprostit své odpovědnosti za zjištění skutkového stavu v souladu s principem materiální pravdy a odpovědnosti za opatření podkladů pro rozhodnutí a za těchto běžných okolností není ani možné povinnost opatřovat podklady zcela přenést na účastníka řízení, který je povinen poskytovat správnímu orgánu potřebnou součinnost,¹⁹⁾ nestanoví-li zákon jinak, např. v rámci zákazu sebeobviňování v případě správního trestání.²⁰⁾

¹⁵⁾ Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 24. 7. 2013, č. j. 4 As 79/2013-43: „Důkazní břemeno ohledně prokazování původu těchto exemplářů zákon výslovně ukládá žalobci jakožto jejich držitel. Následkem neunesení tohoto důkazního břemene je zabavení exemplářů chráněných druhů. Stěžovatel se proto mylí, pokud se domnívá, že bylo povinností správních orgánů prokázat, že původ zadržovaných exemplářů papoušků druhu kakadu palmový nebyl legální. Nepochybně se přitom jedná o zákonné omezení práv vlastníků, na něž jsou kladeny zvýšené nároky ohledně evidence, označování a dokumentace jimi chovaných exemplářů chráněných živočichů. Takové omezení vlastnického práva a zásahy do něj jsou odůvodněny důležitým veřejným zájmem na ochraně ohrožených druhů živočichů prostřednictvím omezení, resp. zákazu obchodu s těmito chráněnými živočichy, v jehož důsledku jsou decimovány populace chráněných živočichů v jejich přirozeném prostředí.“

¹⁶⁾ Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 24. 7. 2013, č. j. 4 As 79/2013-43.

¹⁷⁾ Zákon č. 500/2004 Sb., správní řád, v platném znění.

¹⁸⁾ Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 4. 7. 2012, č. j. 6 Ads 61/2012-15.

¹⁹⁾ § 50 odst. 2 správního řádu.

²⁰⁾ Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 22. 1. 2009, č. j. 1 As 96/2008-115.

V případě prokázání zákonného původu se však neuplatní ani § 50 správního řádu, ani zásada materiální pravdy dle § 3 správního řádu, neboť v daném případě půjde o výjimku z této zásady stanovenou v citovaném ustanovení slovy „nevyplyvá-li ze zákona něco jiného“. Ačkoliv je o této výjimce často hovořeno jako o výjimce pro sporná řízení, např. z veřejnoprávních smluv, mám za to, že je možné ji aplikovat právě i na případ prokázání zákonného původu dle § 54 ZOPK.

Východiskem pro odchylku od běžných postupů aplikovaných ve správním řízení je totiž přenos důkazního břemene za účelem ochrany chráněných druhů, která představuje veřejný zájem, jež převažuje nad zachováním běžných postupů v popisovaném případě.²¹⁾

K výše uvedenému mohu uvést, že v praxi bývá citovaná argumentace Nejvyššího správního soudu ve věci prokázání zákonného původu ve smyslu § 54 ZOPK, ale také ve smyslu § 24 zákona CITES či ve smyslu čl. 59 nařízení Rady (ES) č. 865/2006, pravidelně opakována v rozhodnutích jak správních orgánů, tak správních soudů. Ačkoliv s tímto názorem souhlasím, mám za to, že je třeba dbát na to, aby uvedená argumentace nebyla pouze přejímána, ale aby byla i doplněna o vypořádání se s námitkami chovatelů, a to zejména námitkami v níže uvedeném smyslu.²²⁾

Běžně totiž dochází k tomu, že chovatelé argumentují nejen ochranou vlastnického práva ve smyslu čl. 11 LZPS, která je v dané oblasti lichá, ale také tvrzením, že, je-li hlavním východiskem § 54 ZOPK veřejný zájem v podobě ochrany živočichů, pak je třeba se zamyslet nad skutečností, že tito živočichové jsou ohroženi spíše ničením jejich přirozeného prostředí, a že úspěšný odchov exemplářů v zajetí má přitom pozitivní vliv na volně žijící populace ohrožených druhů, neboť snižuje tlak na nelegální odchyt, dovoz či vývoz. Podle chovatelů je chov ohrožených exemplářů velice záslušnou a drahou záležitostí, jež přispívá k rozmnožování daných druhů, přičemž znemožnění prodat takto v zajetí odchované jedince ze strany správního orgánu, považujícího úspěšný odchov za legalizaci pašovaných

²¹⁾ Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 24. 7. 2013, č. j. 4 As 79/2013-43: „Pokud by bylo na správním orgánu, aby prokázal, že zadržené exempláře nebyly získány v souladu s právními předpisy, znamenalo by to rezignaci na účinnou kontrolu chovu a dispozic s jedinci chráněných druhů. V praxi by totiž zpravidla bylo velmi obtížné až nemožné prokázat takový nelegální původ, pokud by se nepodařilo obchodníky přistihnout přímo při pašování exemplářů chráněných druhů. Pokud se již právnická či fyzická osoba rozhodne věnovat se chovu zvláště chráněných druhů živočichů, musí proto věnovat zvýšenou pozornost předpisům upravujícím na mezinárodní, evropské i národní úrovni jejich evidenci a kontrolu... Intenzita zájmu na ochraně ohrožených druhů pak odůvodňuje i přísné postihy porušení povinností osob chovajících chráněné živočichy včetně možnosti zabavení jedinců, u nichž jejich držitel není schopen prokázat jejich původ v souladu s právními předpisy.“

²²⁾ Např. rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 12. 12. 2017, č. j. 4 A 9/2015-34 nebo rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 31. 10. 2014, č. j. 6 As 127/2014-28.

jedinců ohroženého druhu, vede k ukončení chovu a s tím spojenému tlaku na nelegální odchyt, čímž se popírá smysl předpisů chránících ohrožené druhy.²³⁾

Ačkoliv není možné chovatelům upřít jejich zásluhu, je třeba zdůraznit, že i chovatelé sami se musí dívat na danou situaci objektivně, neboť včetně těchto úspěšných chovatelů, kteří s drženými živočichy nakládají legálně, je zde skupina chovatelů, kteří jedince odebírají z přírody nelegálně, a to za účelem finančního obohacení prodejem živého či mrtvého jedince či výrobků z něj. Ba naopak je možné argumentaci chovatelů vytknout její účelovost, neboť s ohledem na skutečnost, že držba chráněných jedinců je až na výjimky založená na legálních důvodech zakázána, musí být chovatel vždy připraven tento legální důvod držby prokázat. Pakliže není chovatel schopen tento legální důvod prokázat, přestože je z pozice chovatele seznámen s vyššími nároky na něj v této oblasti kladené, je možné mít za to, že jedinec není držen legálně a že argumentace pozitivním přispíváním k přežití druhů a k jejich množení je vzhledem k tomu, že nemůže existovat dobrá víra k držení jedince, jehož držení je zákonem zakázáno, vskutku čistě účelová.

4. Způsoby prokázání původu

Zákonný původ zvláště chráněných živočichů lze prokázat například povoleným dovozem, povoleným odebráním z přírody nebo povoleným odchovem z jedinců s původem prokázaným podle ustanovení § 54 ZOPK.²⁴⁾

Toto ustanovení však předkládá pouze demonstrativní výčet možných způsobů prokázání původu exempláře, nepředepisuje tedy jediný možný způsob prokázání původu exempláře, ale nabízí možností vícero.²⁵⁾ Z uvedeného plyne, že k prokázání původu lze tedy využít i jiné prostředky, což může vést k rozkolu mezi představou chovatele a správního orgánu o tom, co zákonný původ skutečně prokazuje.²⁶⁾

Jeden z prvních rozkolů mezi představou chovatele a správního orgánu o prostředcích k prokázání zákonného původu byl řešen v rozsudku Nejvyššího správního soudu ze dne 27. 9. 2007, č. j. 8 As 62/2006-97, v němž se snažil chovatel prokázat zákonný původ jedince čestným prohlášením vlastníka daného jedince. Nejvyšší správní soud však k argumentaci chovatele

²³⁾ Např. rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 20. 8. 2018, č. j. 2 As 52/2018-31, rozsudek Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 30. 5. 2018, č.j. 30 A 37/2017-35 nebo rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 31. 10. 2014, č. j. 6 As 127/2014-28.

²⁴⁾ Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 13. 12. 2013, č. j. 2 As 61/2013-31.

²⁵⁾ Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 13. 12. 2013, č. j. 2 As 61/2013-31.

²⁶⁾ Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 27. 9. 2007, č. j. 8 As 62/2006-97: „Původ zoláště chráněného živočicha (zde: orel skalní) z odchovu v zajetí (§ 3 odst. 1 písm. d) a § 54 ZOPK) je prokázán, pokud jedinec, který má být vzat do evidence, je potomkem legálně chovaných rodičů. Takový průkaz (zde paternitním testem DNA) nelze nahradit čestným prohlášením (§ 39 správního řádu z r. 1967) vlastníka takového jedince, neboť tomu brání obecný zájem na ochraně volně žijících jedinců a zabránění nelegálního nakládání s nimi.“

uvedl, že k prokázání zákonného původu, a tedy odchovu jedince v zajetí musí být nepochybný jednak původ rodičů a jednak příslušnost potomstva k těmto rodičům, kdy tyto skutečnosti lze bezpečně prokázat parentitním DNA testem, nikoliv čestným prohlášením, neboť „obecný zájem“ vyžaduje ochranu volně žijících jedinců a zabránění nelegální manipulaci s nimi, kdy předložením čestného prohlášení není možné uvedeného zájmu dostát.²⁷⁾

Obdobný rozkol o možnostech prokázání zákonného původu pak řešil i Městský soud v Praze ve svém rozsudku ze dne 11. 4. 2013, č. j. 11 A 159/2011-53. V daném případě se chovatel snažil zákonný původ jedinců prokázat registračními listy, o nichž však Městský soud v Praze uvedl, že registračními listy nelze prokázat zákonný původ jedince, když způsob prokázání zákonného původu jednoznačně a srozumitelně upravuje ustanovení § 54 ZOPK, z něhož je patrné, že zákonný původ lze prokázat nabývacím titulem, jímž registrační listy nepochybně nejsou.²⁸⁾

V praxi byl také řešen případ, kdy chovateli nebyla udělena výjimka ze zákazu obchodních činností dle § 25 odst. 8 zákona CITES z důvodu neprokázání původu exemplářů, neboť chovatel neubezpečil výkonný orgán o tom, že chovné stádo (hejno) bylo založeno v souladu se zákonnými ustanovenými platnými v době získání a způsobem, který nebyl na újmu přežití příslušného druhu ve volné přírodě dle čl. 54 nařízení Komise (ES) č. 865/2006 o prováděcích pravidlech k nařízení Rady (ES) č. 338/97. V daném případě chovatel rozporoval výklad pojmu „chovné hejno“ a možnost správního orgánu požadovat prokázání zákonného původu prarodičovského páru, když nebylo sporu, že exempláře, u nichž je žádáno o výjimku, byly narozeny a odchovány v zajetí. Krajský soud v Ostravě ve svém rozsudku ze dne 12. 9. 2017, č. j. 65 A 34/2016-72 či krajský soud v Hradci Králové ve svém rozsudku ze dne 30. 5. 2018, č. j. 30 A 37/2017-35 přesvědčivě zdůvodnily, že prokázání legálního původu a podmínka založení chovného hejna v souladu s právními předpisy a způsobem, který nebyl na újmu přežití příslušného druhu ve volné přírodě se týká celého chovného hejna, kdy chovným hejnem se rozumí první známý rozmnožující se pár dovezený na území České republiky, a proto je možné či spíše nutné požadovat prokázání legálního původu prarodičovského páru.²⁹⁾

Dobrým příkladem výše uvedeného je dále případ prokázání původu dle § 24 zákona CITES, který byl dokládán fotografiemi nezaměnitelných znaků předmětných jedinců, u nichž je tento způsob dokladu povolený, neboť u nich nelze provést testy parentity ani je nelze nezaměnitelně označit. S ohledem na skutečnost, že orgán ochrany přírody měl za to, že nezaměnitelné znaky jedinců na fotografiích se liší od nezaměnitelných

²⁷⁾ Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 27. 9. 2007, č. j. 8 As 62/2006-97.

²⁸⁾ Rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 11. 4. 2013, č. j. 11 A 159/2011-53.

²⁹⁾ Krajský soud v Ostravě ve svém rozsudku ze dne 12. 9. 2017, č. j. 65 A 34/2016-72 či Krajský soud v Hradci Králové ve svém rozsudku ze dne 30. 5. 2018, č. j. 30 A 37/2017-35.

znaků živých exemplářů, navrhl chovatel provedení znaleckého posudku z oboru zoologie, neboť chtěl ustát své důkazní břemeno. Jedinci však byli již odebráni a chovateli tak nezbylo než důkaz znaleckým posudkem pouze navrhopvat s tím, že ponese náklady vyhotovení tohoto posudku. Správní orgán však daný návrh zamítl s odkazem na § 50 odst. 4 správního řádu s tím, že záleží na uvážení správního orgánu, jaké konkrétní podklady si pro své rozhodnutí opatří.³⁰⁾

Mám však za to, že správní orgán zapomněl na skutečnost, že důkazní břemeno je v daném případě přeneseno na chovatele a že tedy dozajista nemůže záležet na něm, jaké podklady si opatří. Tuto skutečnost vyzdvihují zvláště kvůli § 34 zákona CITES, dle kterého může celní úřad nebo inspekce za účelem vyjasnění pochybností od vlastníka vyžadovat předložení nezbytných dokladů, potvrzení, případně posudku soudního znalce v příslušném oboru nebo si takový posudek obstarají samy³¹⁾. Návrh provedení znaleckého posudku byl tedy dle mého názoru zcela relevantní. Zásadní chybou však v daném případě bylo nevypořádání se s tímto návrhem ze strany správního orgánu ve smyslu odůvodnění jeho zamítnutí, neboť v daném případě samozřejmě mohl správní orgán tento návrh zamítnout, a to s ohledem na skutečnost, že odborníkem v oboru zoologie je sám správní orgán, nicméně tuto skutečnost měl ve svém rozhodnutí odůvodnit.

Jako prostředek prokázání původu pak v neposlední řadě slouží vedle prostředků výše uvedených i osvědčení o odchovu v lidské péči dle § 54 odst. 1 ve spojení s § 54 odst. 10 ZOPK.

5. Následky neprokázání původu

Stanoví-li ustanovení § 54 ZOPK, že nakládání s těmito jedinci bez prokázání původu je zakázáno, dá se předpokládat, že tentýž zákon upraví i možné sankce a postihy za porušování tohoto zákazu, což ZOPK činí prostřednictvím § 87 a 88. Nezákonné nakládání však může být sankcionováno na několika úrovních, postiženo může být nejen jako přestupek dle § 87 a § 88 ZOPK, za nějž může být držiteli uložena pokuta až ve výši 100.000,- Kč, ale též jako trestný čin podle § 299 a § 300 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník. V neposlední řadě může nezákonné nakládání iniciovat postup dle § 89 ZOPK, dle něhož může orgán ochrany přírody takového nedovoleně drženého, zvláště chráněného živočicha či nedovoleně drženého živočicha chráněného podle mezinárodních úmluv v případě, že držitel takového jedince neprokáže jeho původ dle § 54 odst. 1 ZOPK nebo je-li obchod s takovýmto jedincem omezen nebo zakázán podle mezinárodních úmluv, odebrat. O odebrání rozhoduje příslušný orgán ochrany přírody písemným rozhodnutím, které musí být vydáno nejpozději do 15 dnů ode dne odebrání, jinak je odebrání neplatné.³²⁾

³⁰⁾ Rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 12. 12. 2017, č. j. 4 A 9/2015-34.

³¹⁾ § 34 odst. 3 zákona CITES.

³²⁾ § 89 odst. 2 ZOPK.

Nutno také uvést, že případné pravomocné rozhodnutí o odebrání živočicha podle § 89 ZOPK je taktéž schopno *pro futuro* prokázat původ takto odebraného jedince, neboť dle § 89 odst. 3 ZOPK se vlastníkem odebraného jedince stává stát a v případě dalšího převodu z vlastnictví státu se již původ takto odebraného jedince považuje za zákonný. Zde je však rozdíl mezi ZOPK a zákonem CITES, jelikož dle zákona CITES je tímto způsobem nabytý legální původ exempláře platný jen na území ČR. Při převozu do jiného členského státu by byl takto „vytvořený“ legální původ platný pouze v případě, že by to nebylo v rozporu s právními předpisy daného členského státu.³³⁾

6. Závěr

Ustanovení § 54 ZOPK je jedním z podstatných nástrojů realizace veřejného zájmu v podobě ochrany živočichů. Přenesení důkazního břemene, které je v něm zakotveno, je opodstatněným ztížením postavení držitelů těchto jedinců, neboť vzhledem k zákazu držení těchto jedinců bez legálního důvodu musí být držitelé připraveni jejich legální důvod prokázat, jinak by nebyli oprávněni chráněné živočichy držet.

S ohledem na výše uvedené případy je nutné uvést, že chovatelé nemohou na jedné straně argumentovat tím, že jsou svou chovatelskou činností správnému orgánu známi a že správní orgán nemůže mít s ohledem na jejich chovatelskou činnost pochyb o tom, že dané exempláře jsou legálního původu, a na druhé straně pak neunést své důkazní břemeno. Působí-li totiž chovatel v dané oblasti a upozorňuje-li na svou dlouholetou a úspěšnou praxi, není možné připustit jeho neznalost předpisů a povinností na něj se vztahujících. Takový chovatel musí být beze sporu obeznámen se ztížením jeho postavení a musí brát na zřetel právní úpravu, která na jeho činnost dopadá a minimálně se zaobírat zjišťováním původu pořizovaných exemplářů.³⁴⁾

Shrnutí:

Príspevek se zabývá problematikou prokázání původu zvláště chráněných živočichů dle ustanovení § 54 zákona o ochraně přírody a krajiny. Pozornost je zaměřena zejména na specifika uplatnění institutu prokázání původu zvláště chráněných živočichů dle ustanovení § 54 zákona o ochraně přírody a krajiny v kontextu pravidel dokazování dle správního řádu. Cílem příspěvku je pak zodpovědět otázku, jakým způsobem a v jakém rozsahu se uplatňuje zásada materiální pravdy ve věci prokázání původu.

³³⁾ PRCHALOVÁ, J.: *Zákon o ochraně přírody a krajiny a Natura 2000. Úplné znění zákona s komentářem, judikaturou a prováděcími předpisy*. Aktualizované a rozšířené vydání k 1. 3. 2010. Praha: Linde, 2010, s. 177. ISBN 978-80-7201-806-2.

³⁴⁾ Rozsudek Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 30. 5. 2018, č.j. 30 A 37/2017-35.

Proof of the legal provenance of a specially protected animal – summary:

This thesis deals with the issue of provenance of specially protected animals according to the provisions of Section 54 of the Act on Nature and Landscape Protection. Attention will be focused especially on the specifics of the application of the institute of proven origin of specially protected animals according to the provisions of Section 54 of the Act on Nature and Landscape Protection in the Context of the Rules of Evidence according to the Code of Administrative Procedure. The aim of the Article is to answer the question how and what extent the principle of material truth has for the proof of origin.